

3-MAVZU. SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA RAQAMLI IZNI ANGLASH

Qisqacha mazmuni

Ushbu mavzuda quyidagilar o'rganiladi:

- shaxsiy ma'lumotlar tushunchasi va ularni himoyalash zarurati;
- kuchli parol yaratish qoidalari va ikki bosqichli himoya asoslari;
- rasmlar, videolar, joylashuv ma'lumotlari va yozishmalarning xavfli jihatlari;
- internetda qoldirilgan ma'lumotlarning uzoq muddatli oqibatlari va raqamli iz tushunchasi.

Raqamli olamda eng qimmatli narsa telefon yoki kompyuterning o'zi emas. Eng qimmatli narsa — ularning ichidagi shaxsiy ma'lumotlaringizdir.

Bugun biz raqamli makonda o'z shaxsingizni qanday himoya qilish va kelajagingizga ta'sir qiluvchi "raqamli iz" haqida gaplashamiz.

Shaxsiy ma'lumot nima?

Shaxsiy ma'lumot — sizni boshqalardan ajratib turadigan har qanday axborotdir.

Bunga quyidagilar kiradi:

- ism-familiya;
- telefon raqami;
- yashash manzili;
- maktabingiz;
- tug'ilgan sana;
- shaxsiy suratlar;
- login va parollar;
- joylashuv ma'lumotlari.

Bu ma'lumotlar xuddi uyingiz kalitiga o'xshaydi. Kalit begona odam qo'lga tushsa, u sizga zarar yetkazishi mumkin. Shaxsiy ma'lumotlar ham xuddi shunday ehtiyot qilinishi kerak.

Kuchli parol qanday bo'lishi kerak?

Ma'lumotlar xavfsizligi kuchli paroldan boshlanadi.

Kuchli parol:

- kamida 12 ta belgidan iborat bo'ladi;
- katta va kichik harflar aralash ishlatiladi;
- raqamlar va maxsus belgilar qo'shiladi;
- tug'ilgan yil, ism yoki oddiy ketma-ket raqamlardan iborat bo'lmaydi.

Masalan, "Ali2010" kabi parolni taxmin qilish oson. Murakkab va takrorlanmaydigan parol esa akkauntingizni yaxshiroq himoya qiladi.

Ikki bosqichli himoya nima uchun kerak?

Faqat parolning o'zi har doim ham yetarli bo'lmaydi. Shuning uchun ijtimoiy tarmoqlarda ikki bosqichli himoyani yoqish tavsiya etiladi.

Bu funksiya parolni bilgan odamga ham SMS kod, maxsus ilova yoki boshqa tasdiqlash bosqichisiz profilingizga kirishga imkon bermaydi.

Rasm va videolarda qanday xavf bo'lishi mumkin?

Siz joylayotgan rasm yoki videoda o'zingiz sezmagan ma'lumotlar bo'lishi mumkin.

Geolokatsiya

Ko'p rasmlar qayerda olingani haqidagi ma'lumotni saqlashi mumkin. Bu orqali begona odam sizning uyingiz, maktabingiz yoki tez-tez boradigan joylaringiz haqida bilib olishi ehtimoli bor.

Fon

Rasmga tushayotganda orqa fondagi narsalarga e'tibor bering. Uy manzili, ko'cha nomi, mashina raqami, maktab logotipi yoki qimmatbaho buyumlar ko'rinib qolmasligi kerak.

Yozishmalar

Shaxsiy chatda yozilgan har qanday xabar skrinshot qilinishi va tarqalib ketishi mumkin. Shuning uchun shaxsiy yoki noqulay ma'lumotlarni yozishda ehtiyot bo'lish kerak.

Raqamli iz nima?

Internetga joylangan har bir layk, izoh, rasm, video, post yoki qidiruv tarixi sizning raqamli izingizni shakllantiradi.

Yodda tuting: internet hech narsani darhol unutmaydi. Siz “o‘chirib tashladim” deb o‘ylagan post ham serverlarda, arxivlarda yoki kimningdir skrinshotida saqlanib qolishi mumkin.

Nima uchun bu muhim?

Bir necha yildan so‘ng universitetga kirish, stipendiya olish yoki ishga joylashish jarayonida siz haqingizdagi ochiq internet ma’lumotlari ko‘rib chiqilishi mumkin.

Bugun o‘ylamasdan yozilgan haqoratli izoh yoki nojo‘ya rasm kelajakda siz haqingizda salbiy taassurot uyg‘otishi mumkin.

Xulosa

Sizning raqamli obro‘yingiz bugundan shakllanadi. Har bir “ulashish” tugmasini bosishdan oldin o‘zingizga savol bering:

“Bu ma’lumot kelajakda menga zarar keltirmaydimi?”

Ogoh bo‘ling, shaxsiy ma’lumotlaringizni asrang va raqamli izingizni toza saqlang.